

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

ILLUSTRERADT NYASTE SÖNDAGSMAGASIN.

N:o 36.) Utkommer hvarje Söndag. Götheborg den 7 September 1851. Pris för år: 4 R:dr B:co. (V årgången)

Ett landskap på Guadeloupe.

De första negrerna öfverfördes till Amerika år 1503, d. v. s. en kort tid efter sedan européerna bosatt sig i detta land. Man upptäckte snart, att negrerna mycket bättre än landets infödingar uthördade tunga byggnadsarbeten, och man lät därför till Amerika hemta ett stort antal negrer.

Denna slaf-export till den nya kontinenten, blef ett privilegium, som Carl V

1517 förunnade en holländsk adelsman, som åter sålde det till genueserna. Senare blef det portugiserna som försedde de amerikanska nybyggerna med slafvar. År 1702 intogo fransmännen deras plats, och der- efter åtog England sig detta bedröfliga uppdrag. Det sällskap, som för detta ändamål bildades, borde ärligen skaffa minst 4,800 svarta, och flera om de kunde användas: det betalte till spanska styrelsen 180 livres i skatt för hvar införd neger.

De franska kolonierna på antilliska öar- ne förblefvo länge utan svarta arbetare. Det var hvita, som hemtades från Frankrike, och anställdes för att här uppröja denna jungfruliga jord, der de införde odlingen af kaffe och tobak. Vid slutet af sin anställning erhöil hvar och en af dessa män ett visst stycke land, som han sedan odlade för egen räkning.

Tack vare detta system, erhöil dessa kolonier snart ett ausenligt antal små plantage-egare, som voro hårdade genom arbete, lifvade af nationalkänsla och som beundransvärdt försvarade sig emot främmande mægters anfalk. Soc- kerrörets införande förändrade denna sakernas ordning. Den utvidgade odlingen erfordrade talrikare armar; de rike kolonisterna läto hemta negrer, in- köpte egendomar, som grän- sade intill deras egna och så småningom försvunno de små plantage-egarne.

I stället för en tapper och tillgifven befolkning erhöil man sålunda en som var slafvisk, svär att styra i fredstid men ännu farligare under ett krig. Den starka, hvita arbetare- race, som var acclimatiserad på Antillerna, fick lemna plats åt ett litet antal kolonister, förvekligade genom alla lif- vets bekvämligheter och man glömde slutligen så helt och hållet det sätt, hvarpå Antil- lerna först blifvit uppodlade, att man länge upprepar, att de hvita der omöjligen kunna arbeta och att endast negrer kunna för- draga det brännande klimatet.

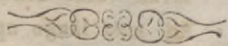
Den afrikanska befolkningens införande på Antillerna medförde en ny organisation

Ett landskap på Guadeloupe.

af kolonien. Man måste utfärda en lagbok till de svartas bästa, och bestämma husbondens rättigheter och dess skyldigheter emot slafvarne. Man reglerade det arbete, som man kunde fordra af dem, de lifsmedel och kläder, som borde tilldelas dem af plantage-egarne, hvilka dessutom borde åt dem öfverlemna några små jordstycken, för hvilkas odling slafvarne skulle erhålla några dagars frihet.

Till följe af detta system har hvarje gård flera hyddor, i hvilka slafvarne bo, omgifna af små trädgårdar, som förse dem med en del lifsmedel. Der lefva de på egen hand, tillaga sjelfva sin föda och tillbringa, efter dagens tunga arbeten, en del af nätterna med att sjunga, dansa och berättas sitt hemlands sägner. På vår teckning synas tvenne slafvar, sysselsatta, efter sin vana, med att i fria luften tillaga sin mat. Uppsyningsmannen, som gör sin rund, stannar och observerar dem. Man kan lätt förstå, huru en tillvaro, så beroende och saknande alla utsigter, under arbetet underkastad uppsyningsmannens nycker, under hvilka utan all moralisk tillsyn, måste hafva frambragt tusende laster, hvilka man måhända alltför orättvist förebrår en race, hvilken allt bidragit att förderfva. Den varelse, som har upphört att ega sig sjelf, förlorar oundvikligen all känsla af ansvarighet, detta människans första behof, emedan hon deri finner på en gång en uppmuntran och en tygel. Det är svårt för negern att bära aktning för eganderätten, som han har sett kränkt i sin egen person. Huru skulle han värdera arbetet, när han ser, att man har gjort det till ett af slafveriets kännemärken. För att bestämt afgöra hvad man kan vänta af den afrikanska racen, får man ej fästa sig vid den, sådan den visar sig, demoraliserad genom ett långvarigt slafveri. Det säkra är, att genom denna demoralisation, slafvarnes laster blifvit så olycksbringande och farliga för egarne sjelfva, att de med smärta måste erfara följderna af en organisation, hvaraf de ursprungligen syntes vänta sig nöje och vinst.

Gustaf den tredje och hans hof.

Historiska Skizzer.

(Forts. fr. N:o 35.)

Man har ändtligen tadlat honom för allt för mycken sparsamhet i småsaker äfvensom för motsatsen i stora. Hade han detta

fel, så delade han det med ganska många andra af hög rang. Stora utgifter, gjorda offentligen, tillfredsställa deras fåfänga, och efterlemna derigenom mindre saknad, då man deremot anser de små utgifterna som lika så många ingrepp i de medel hvarmed man bestrider de stora.

Man har ytterligare tadlat honom för ett nog förtroligt umgänge med ungt folk, hvaribland flere uppblästes af inbilskhet och öfvermod, samt ansågo sig såsom högst betydande personer, emedan det behagat konungen att skämta med dem och bemöta dem som vänner. Men man måste medge att, då man har behof af vederqvickelse efter vigliga och mödosamma göromål, är ynglingars sällskap angenämare än det bland gamla män. Om några unga herrar ej kunna med hofsamhet åtnjuta en sådan gunst af sin monark, är det säkerligen deras eget fel, och sådant kan endast lända dem sjelfva till mehn.

I den svenska monarkens karakter röjde sig en liflig verksamhet, som aldrig lemnade honom. Han sof ganska litet och uthärdade lätt de starkaste strapaser. Sålunda var han af naturen böjd för ett rörligt lif, och kriget var hans element.

Näst konungen torde drottningen vara det värdigaste föremålet för vår uppmärksamhet. Ibland denna furstinnas älskvärda egenskaper, var det måhända hennes första förtjenst att hon ej blandade sig i politiken. Hon var konungens gemål och ingenting mera. Svenska nationen, länge nog pröfvad af de lidanden som härflyta af kvinnors inflytande på ministären, såg med fögnad på thronen en Drottning, som, begäfvad med alla sitt köns behag, inskränkte sin ärelystnad endast till utöfvande af sina dygder.

Med så många rättigheter att behaga, var hon icke i början nog lycklig att intaga sin gemåls hjerta, dåvarande kronprinsens af Sverige. Denna prinsessas sätt att visa och bete sig, vid ankomsten till Sverige, röjde för mycket hennes tvungna uppfostran, under den danska enke-drottningen, och hennes mottagande af drottningen i Sverige, var ej egnadt att uppmuntra henne. Också var hon omgifven af danska domestiker, hvilka, för att helt och hållet leda hennes steg, ingåfvo henne så mycket fruktan och så stort misstroende, att hon allt mer och mer misshagade prinsens.

Såsom kronprinsessa lefde hon mycket indraget; men så snart hennes gemål uppträdte på thronen, önskade han att se sitt hof lifligare än i sin faders tid; och sedan han gifvit den unga drottningen till-

känna att hon oftare borde visa sig offentligen och lämna adeln tillträde i sitt sällskap, rättade hon sig villigt derefter, och syntes lika förnöjd som den lyckligaste drottning i verlden. Hon var så mycket mer att beklaga, som hon verkligen älskade konungen; men hennes stolthet tillät henne ej att yppa sitt hjertas hemlighet, emedan hon trodde sig vara försmädd. Hon bar sitt missöde i flere år med tålmod och försakelse, tills ett af hennes bref upptäckte denna hemlighet för hennes gemål, och åstadkom en fullkomlig förlikning.

Konungen, som hade rest till Finland, skickade en kurir till kongl. familjen med underrättelse om sin lyckliga framkomst. Som kurirn hade befallning att så fort som möjligt komma tillbaka, ville man begagna tillfället att skrifva till konungen. Sedan hertiginnan af Södermanlad slutat sitt bref, gick hon att taga drottningens, emedan kuriren bråskade, och ingen vågade gå in till Hennes Maj:t under det hon skref. Drottningen hade nyss slutat och skulle efter vanligheten lemna sin danska kammarfru brefvet till renskrifning; men hertiginnan nappade det helt behändigt och sprang sin väg, med de orden: att konungen skulle blifva henne högst förbunden, som hade henne att tacka för ett bref ifrån drottningens egen hand, i stället för en afskrift. Hon lade det under sitt omslag och afsände det med kuriren. Konungen som aldrig hade sett drottningens handskrift, blef öfverraskad och intagen af innehållet. Der fanns en finhet i tankar och känslor samt ett val af uttryck, som han aldrig hade förmärkt i hennes förra bref. Öfversatta i afskrifvarens kalla stil. Han uppläste det högt för sina följeslagare, och frågade dem med en slags triumf hvad de tänkte derom, med tillägg, det vore han, att dömma efter hennes stora omsorg för hans helsa och lycka, nästan böjd att tro sig vara älskad af drottningen. En ung, närvarande adelsman yttrade någon förundran öfver att konungen kunde sätta det i fråga. Konungen, i sin ordning förundrad, svarade med en allvarsam uppsyn, det han trodde sig haft tillräckliga bevis på motsatsen: den andre genmälde, att om H. Maj:t täcktes tillåta honom förklara sig, vågade han påstå, det konungen irrade sig, och att han blifvit missledd af personer, som funno fördel af att stifta tvedrägt inom den kongl. familjen. På konungens fråga huru han kunde känna hvad han nu yttrat, tillstod han uppriktigt att han hade haft en ganska nära förbindelse med ett fruntimmer, som drottningen hedrat med sitt förtroende, och derigenom kommit i tillfäl-

le att lära känna hennes hjertas tankar. Hon bad tillika konungen att sjelf öfvertyga sig derom. Konungen som hyste en stor tanke om denne ädlings karakter, var nästan öfvertygad. I följd deraf skref han till drottningen ett bref, uppfyllt af aktning och vänskapsuttryck, och bedyrade, att han skulle skatta sig lycklig om hon vid hans återkomst kunde öfvertyga honom om uppriktigheten af de tänkesätt, som hon skriftligen hade ådagalagt. Emellertid bad han henne hugna sig med ännu ett bref af hennes egen hand, för att ännu en gång få njuta den glädjen som det första hade gifvit honom. Drottningen, angenämt öfverraskad af en så oväntad förändring, svarade så som hennes hjerta förestafvade. Vid konungens återkomst hade hon anordnat en lysande högtidlighet, och emottog honom med denna blygsamma ömhet, hvilken är så smickrande för den som har den lyckan att vara dess föremål. Samma afton hade de en förklaring, och blefvo öfvertygade om ömsesidig tillgifvenhet. Den danska kammarrun som hade, vid afskrifningen, ändrat drottningens bref, förvisades till sitt forna hem. Den som föranledde denna förändring, erhöi dyrbara skänker af drottningen, och han åtnjöt sedermera alltid konungens ynnest.

Denna så föga väntade harmoni emelland de höga makarne, satte åtskilliga personer i ett grusligt bryderi, hvilka hittills tagit sig friheten att roa sig på drottningens bekostnad. I början trodde de att konungens uppförande var sådant, blott af politik; men sedan de utforskat hans böjelse och funnit den uppriktig, blefvo de nästan förbryllade. De valde till mötesplats enkedrottningens hof, hvilket, som man alltför väl visste, aldrig hade älskat den unga drottningen, emedan hennes inträde i familjen hade tillintefgjort några af svärmörens planer. Man trodde att denna med nöje skulle höra klander om en person som hon hatade, och man bedrog sig ej mycket i denna förmodan. Enkedrottningens palats blef ett hem för alla smådelser som uppdiiktades emot den unga drottningen, och bland dem voro åtskilliga af en olidlig beskaffenhet. Sedan enkedrottningen upprepat några dylika tillmälen, berättades de för hennes sonhustru, som förlorade allt tålmod, gick direkte till konungen och sade honom, att hon länge hade uthärdat enkedrottningens elaka lynne, utan att beklaga sig deröfver, men då man syftade åt hennes heder, ansåg hon att det gick för långt, samt att det var en konungs och en makes pligt att skydda henne. Till upprättelse fordrade hon att

enkedrottningen måtte återkalla sina skymfliga utlätelser, och namngaf de personer, af hvilka hon hade hört dem upprepas. Konungen inlät sig icke utan motvilja i en dylik förklaring med sin mor; men som han icke kunde neka sin gemål en sådan rättvisa, infann han sig hos enkedrottningen, åtföljd af några rådherrar, och förklarade henne ändamålet med ett så ceremonielt besök. Han frågade sin mor om hon verkligen varit i stånd att göra sin sonhustru till ett ämne för slikt tal. Enkedrottningen vidgick upprigtigt, att det väl undfallit henne några sådana ord, som man påstått henne hafva yttrat, men att hon gjort det endast till personer af sin familj, och hade icke trott att man skulle kunna frambära och förtyda ett förtroende som hon gifvit sina vänner. Konungen frågade henne då af hvilka hon erhållit detta förtroende. Hon svarade, att ehuru hon sjelf blifvit förrädd, vore det under hennes värdighet och grundsatser att förråda andra; men att hon för sin del vore färdig att lemna all den upprättelse man skulle kunna fordra af en drottning och en mor. Till följe deraf försäkrade hon sin son att hon aldrig satt tro till dessa berättelser, dem hon upprepat endast på skämt, och ibland personer af hvilka hon ej borde befara någon obetänksamhet. Konungen kunde icke fordra en större upprättelse för sin gemål, och det goda förståndet emelland båda hofven syntes vara återställt, ända till kronprinsens födelse, då ett missförstånd orsakade en ny söndring, som fortfor under enkedrottningens hela återstående lefnad.

Vid detta tillfälle gjorde man henne verkligen orätt, i det man gaf hennes ord en för hennes tanke alldeles främmande uttydning. Hon var så långt ifrån att vilja störa den allmänna glädjen, som högt yttrade sig vid detta tillfälle, att hon hade i beredskap rika skänker för sin sonson, och tillbragte största delen af natten i väntan på underrettelsen om hans födelse. Hofmarskalken Piper med sin maka, gjorde henne sällskap, och man hade tömt flere buteljer champagne för att fira denna så lyckliga händelse. Men alla, öfvervåldigade af sömnen, hade slutligen aflägsnat sig. Drottningen hade nyss insomnat, då man bragte henne ett bref ifrån konungen, hvaruti han underrättade sin mor om prinsens födelse, och framställde sin åstundan att hon ej måtte uråklåta att deltaga i den glädje, som denna händelse tillskyndat honom sjelf. Halfsofvande skref Hennes Maj:t ett svar för att lyckönska konungen till hans sons födelse; men som hon tog hans åstundan för ett tvifvel, kunde hon intet neka sig det tillägg:

"att, sedan det täckelse fallit som ännu skylde konungens ögon, skulle han göra sin mors tänkesätt för honom mera rättvisa." Flere personer omgäfvade konungen när han läste denna biljett, och den sista meningen, orätt fattad eller illa tydd af någon hemlig fiende till den kongl. familjen, förorsakade en allmän förvirring. De som ej sett brefvet, trodde det vara ännu giftigare än det kunde bli af den ilskfullaste uttydning, och som hvar och en högt ville visa sitt nit, nämndes enkedrottningen endast med afsky. Konungen, hänförd af allmänna opinionen, lät säga sin mor, att han icke kunde svara för följderna af folkets förbittring, om hon vågade visa sig offentligen. Så litet förmodade drottningen sig hafva föranledt detta nya missförstånd, att hon var på vägen till slottet, då hon emottog konungens budskap. Hon förlorade sig i gissningar om den möjliga betydelsen deraf; men sedan man förklarat henne denna gåta, kände hon sig för stolt att nedlåta sig till ett rättfärdigande. Hon återvände till sitt palats, och såg icke mer hvarken konungen eller prinsen under de få dagar hon lefde efter detta olyckliga uppträde.

Den unga drottningen visade sig sedermera offentligt under allmänna fröjdebetygelser. Tillbedd af sina undersåtare, tröstade hon sig öfver sin svärmors hat.

Två år derefter fick hon ännu en son, som syntes rask och stark, men han dog redan i spädd ålder. Förlusten af denna prins beröfvade läkarne konungens hela förtroende. Han talte nemligen derefter aldrig någon af medicinska fakulteten hos sig. Han hade förut öfvervarit alla deras rådplågningar, och märkt att de under sin sammanvaro fullkomligt öfverensstämde i alla punkter, dem hvar och en för sig ogillade, för att föra sin egen method ä bane. Sedermera hade han i sin tjenst 2 chirurger, af hvilka den ene var närvarande då konungen bröt af armen under resan till Fredrichshamn, för att möta ryska kejsarinnan. Upsala universitet tilldelade dessa herrar titel af medicinæ doctor, ehuru ingen af dem hade studerat vetenskapen akademiskt.

Drottningen älskade prakt i sin klädsel, och använde betydliga summor på juveler; men i andra hänseenden var hon ganska hushållsaktig, och utom hennes årliga gåfvor till de fattiga samt pensioner till tvenne damer som utgjorde hennes vanliga umgänge, funnos få som hade att berömma sig af hennes frikostighet.

(Forts.)

Stralsund.

Bland alla städer vid Östersjön har Stralsund, häre tillande endast med Lübeck och Danzig, att uppvisa den mest glänsande forntid, de ädlaste och tappreste handlingar och en just genom dessa förvärfvad afundsvärd sjelfständighet. För närvarande finnes det väl knappt någon skugga kvar af den forna storheten, och af sin sjelfständighet har den endast bibehållit skenet. Af dess fordom så berömda fästningsverk finnes numera föga eller intet öfrigt, men staden är dock starkt skyddad genom sitt läge mellan ett sund och trenne stora dammar, öfver hvilka trenne bryggor förena staden med fasta landet. Först i nyare tider har man varit betänkt på att återställa fästningsverken.

Stralsund grundlades år 1209 af Jaromar I, furste af Rügen, för att genom denna fästning kunna bättre skydda sina besittningar på andra sidan sundet, emot de pommerska hertigarne. Staden befolkades genast i början af tyska kolonister. Sitt namn har den dels af sundet och dels af den närbelägna ön Sitale, som numera kallas Danholmen. Redan år 1212 uppbände de pommerska hertigarne hela Stralsund så när som en enda kyrka, hvari Jaromar dragit sig tillbaka med stadens borgare, som här under honom försvarade sig tappert och med framgång. Efter stadens återuppbyggande, som först år 1230 fullbordades, erhöll Stralsund en tysk stadsförfattning samt tillerkändes af Witzlaw I, år 1234, lübsk lagskipning och en mängd privilegier. Staden upplomstrade snart genom handel och sjöfart så att den uppväckte alla de öfriga östersjöstädernas och isynnerhet Lübecks afund. Lübeckarne anfölo den år 1238, förstörde den nästan helt och hållet och bortförde dess anseddaste borgare. Lübeckarne blefvo dock genom furst Witzlaw tvungna att lösgifva de fångna samt ersätta skadan, hvarefter fursten åter gaf staden nya be-

Stralsund ielperspektiv.

1. Johanniskloster med kyrka.	7. Högvakten.	13. Regeringsbyggnaden.	19. Kronbastionen.	25. Stralsunds redd.
2. Johannsbastionen.	8. Gamla torget.	14. Fährbastionen.	20. Helgeandsporten.	26. Danholmen.
3. Halvbad.	9. Rådhuset.	15. Fährporten.	21. Helgeandsbastionen.	27. Ön Rügen.
4. Knieperbastionen.	10. Theatern.	16. Fährbryggan.	22. Helgeandskyrkan.	28. Pommerska kusten.
5. Knieperporten.	11. Kommandanthuset.	17. Semlowerporten.	23. Frankporten.	29. Väg till Greifswald.
6. Birgittaklostret.	12. Nikolai-kyrkan.	18. Badenporten.	24. Hamnen.	30. Jakolikyrkan.

sittningar och privilegier. År 1277 blef Stralsund ånyo eröfrad och uppbänd af Lübeckarne; men snart uppbyggde borgarne åter sina hus, förmedelst län af holländska städer samt förstörde staden ganska betydligt. År 1284 förenade sig Stralsund med Lübeck, Rostock, Wismar, Greifswald, Riga och Wisby till det sedermera så namnkunniga och mäktiga hanse-förbundet, och bildade med de 4 förstnämnda städerna den såkallade wendiska föreningen, i hvilken Stralsund spelade en ganska vigtig roll. Stralsunds magt och betydelse ökade sig numera så hastigt att, då staden omkring år 1316 råkade i tvist med sin egen herre, den rügiska fursten Witzlaw IV, försvarade den sig kraftigt med tillhjälp af de pommerska hertigarne och de nordiska konungarne. Stralsundsboerna angrepu fursten, eröfrade och förstörde hans borg Rugard och gjorde honom nästan till deras vasall. Då rygiska fursteätten år 1322 utdog med Witzlaw IV, valdes hertigen af Pommern till stadens och ön Rügens furste, hvarigenom både staden och ön införlivades med det tyska riket. Tiderymden mellan år 1322 och 1522 var perioden för Stralsunds högsta magt och blomstring. Nästan endast till namnet var staden underkastad hertigarne. Den hade smänigom undandragit sig erläggandet af tull och lemnade skatt och soldater endast efter hertigarnes förnyade böner. Slutligen tillvällade den sig rättigheten att förklara krig, avsluta fred och, i händelse hertigen skulle kränka dess privilegier, äfven den att välja ny skyddsherre.

Dessutom åtnjoto borgarne många företräden i hela hertigdömet. Deras stad innehade första rangen framför de öfriga. Ön Rügen fick sälja sina produkter endast i Stralsund och hela det kringliggande landet var uteslutet från all sjöhandel och borgerliga näringar. Missdådare och till och med adliga stråtröfvare kunde staden för-

31. Rätorsbastionen.	36. Nya Torget.	40. Trieloeer Contregarde.	45. Kitterporten.
32. Frankdammen.	37. Qvarnbastionen.	41. Catharinabastionen.	46. Posthuset.
33. Vingårdsbastionen.	38. Navigationskolan och Observatoriet.	42. Tyghuset.	47. Hospitalsporten.
34. Skyttbastionen.	39. Triebelbastionen.	43. Kasernen.	48. Hospitalsbastionen.
35. Mariakyrkan.		44. Kuterbastionen.	49. Knieperdammen.
			50. Väg till Brunnena.

följa och straffa äfven utom sitt eget gebit. Såsom mäktig medlem af Hanseförbundet deltog staden i dettas alla privilegier och monopolier, hvaribland äfven friheten från att erlægga sundsk tull.

Med det 16:de århundradet började Stralsund, hvars folkmängd då lär hafva uppgått till åtminstone 40 å 50,000, att nedstiga från sin höjd. Verldshandelsförändrade vägar, ryssarnes eröfrande framsteg, genom hvilka kontoret i Nowgorod och handeln på Orienten gingo förlorade, samt de ständiga tvisterna mellan Danmark och Sverige verkade högst menligt på Hanseförbundets handels-verksamhet. Ett krig mot konung Johan, föranledt af hans tyraaniska ingrepp i dessa rättigheter, våldade såväl hela förbundet, som de särskilda städerna en oersättlig skada och fördjupade dem i skuld. Dertill kom att i Pommern herrskade en kraftfull furste, Bogislaw X, som ifrigt sökte utvidga sitt herravälde. Detta allt i förening med den kort därefter inträffade reformationen, medförde oroligheter och hvälfningar i Stralsund, och hvilka, med längre eller kortare afbrott, varade ungefär ett århundrade. Hittills hade hela magten legat nästan ensamt i rådets händer och endast sällan samman kallades borgarna i och för stadens angelägenheter. Nu då handel, rörelse och rikedom alltmera aftogo och rådet gjorde sig skyldigt till många orättvisor, begagnade sig Roloff Möller, en ung, eldig och äre-girig afkomling af en fördrifven borgmästare-familj, af dessa omständigheter och det derigenom uppkomna missnöje, att svinga sig upp till våldet. I ett uppror tvingade han rådet att inrymma magt åt ett så kalladt motråd (antisenatus), bestående af 48 borgare, under hans presidium. I början gjorde detta motråd mycket godt och nyttigt, äfven efter Möllers störtande. Men då de slutligen hyllade demagogien, bragte de staden till förderfvets rand. År 1537 upphörde detta motråds välde och sakernas förra tillstånd återställdes.

Stralsund var den första pommerska stad, som (år 1522) antog reformationen.

Stralsunds belägring under Wallenstein är den högsta, men också den sista glanspunkten i stadens historia. Tiderymden från Westphaliska freden (1648) genom hvilken Stralsund och Pommern kommo under svenskt välde, ända tills 1815, då desamma tillföllö preussiska kronan, är af föga glädjande innehåll för historie-forskaren. År 1715 blef staden åter bombarderad och eröfrad,

och under sjuåriga kriget led den en betydlig skada. Den sista fjerdedelen af det förlutna och början af det innevarande århundradet utgöra en jemförelsevis lyckligare period. Handel och näringar höjde sig. Den till ett antal af 10,000 minskade folkmängden ökade sig åter, men den fransyska invasionen från 1807 till 1813 förstörde åter nästan alltsammans.

Stralsund är trängt och oregelbundet bebyggd med höga, smala gafvelhus, hvilka, likasom i Danzig, fast mindre prydligt, äro förskansade med allahanda bollverk och utbyggnader, sträckande sig utåt gatan till åkandes och fotgängares stora förtret. Till råga på denna, ligga rännstenarne i midten af gatan, och vintertiden är det nästan förenadt med lifsfara att färdas genom Stralsunds gator. Begifva vi oss till nya torget, så hafva vi der att bese Maria-kyrkan såsom en af de märkvärdigaste pommerska kyrkor, och hvars byggnadsstil tillhör det 15:de seklet. Stralsund har flera vackra trädgårdar, promenadplatser och hafsbad, äfvensom ett Casino, hvilket sommartiden är mycket besökt.

Hamnen vid Danholmen har i sednare tider, då Preussen börjat bilda en krigsflotta, blifvit bestämd till örlogshamn.

Resan till Gretna-Green.

Deligensen far åstad. Den innesluter en ung lord och hans kusin, som en onkel förbjuder honom att gifta sig med. Vagnen hortilar emot de förlofvades eden, Gretna-Green, hvarest redan så många hjertan hafva blifvit förenade med länkar, som, oaktadt de äro smedarbete, dock ingalunda alltid hafva jernets varaktighet.

Drifne af sin obetänksamhet hafva de två resande glömt huru många mil de ännu äro aflägsnade från sitt mål, och huru de förföljas af den gamla onkeln. Solen lyser i hela sin glans; landskapet är så leende; fåglarna sjunga så lifligt och hoppet med sitt glada ljus låter en mängd drömbilder passera förbi deras bländade ögon.

De drömma sig nemligen snart boende på ett land'ställe, bygd vid stranden af en sjö, eller i en behaglig, oflägsen dal; de geneströfva nejden med hvarandra, de läsa sina älsklingskalder, de plocka vårens blommor och betrakta solen, som

höjer sig på det blå firmamentet eller som går ned bakom de stora skogarna.

Snart förändras scenen. De tycka sig hafva rest öfver kanalen. Deras vettgirighet låter dem i tanken skåda alla det fasta landets underbara föremål. De bese det af Byron besjungna Venedig, och det ty-sta, stilla Rom, som dock är så vältaligt med sina ruiner. De besöka Alhambra, hvarest allt påminner om morenas konst, Cöln, hvars ofulländade domkyrka ständigt väntar på att dess okände byggmästare skall få en efterträdare, samt Paris, denna konsternas och idéernas brokiga hemort, &c.

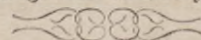
Efterhand försvinna dessa bilder, och man befinner sig på hemresan till gamla Englands jord.

Mylord har kommit i besittning af trenne särskilda arfslotter, mylady har blifvit en skönhet, som är på modet, den förstnämnde har tagit säte i pairskammaren, den andra samlar i sina salonger landets berömdaste och mäktigaste män. Deras namn är nu i allas mun, deras porträtter i alla boklädor; man väljer mylord till en ministerpost; man bestämmer en plats vid hofvet för mylady; de tycka sig stiga upp i den kungliga vagnen och — men plötsligt stanna de! deligensen har blifvit orörlig! den unga missen vill se ut ur fönstret till höger, tätt vid henne utstöter en ko ett råmande, som tvingar henne att förskräckt draga sig tillbaka. Den unga lorden ser ut genom fönstret till venster, långt borta ser han postiljonen, som fortsätter sin väg med de två hjul, som hafva skiljt sig från vagnen.

Ack! den gamle tjenaren, som skulle se om åkdonet, hade anmärkt, att man borde sätta en ny skruf i framvagnen, men under sitt glädjerus hade de förlofvade glömt bort denna omständighet.

Emellertid visar sig redan den vredgade onkeln vid horisonten; — ett ögonblick ännu och han är hos dem. Den unga lorden sändes till Eton, den unga missen till en pensionsanstalt, och för endast en skrufs skull måste deras sköna drömmar för lång tid, måhända för alltid, försvinna.

Är denna händelse icke en parodi på alltför sangviniska förhoppningar? Hvem har icke mången gång i sitt lif rest på denna inbillningens väg, under det att verkligheten galopperade bakom honom, och hvem har icke, likasom de tvenne förlofvade, sett sin resa till Gretna-Green blifva afbruten, och alla sina förhoppningar tillintetgjorda genom en obetydlighet.

Ett och annat ur Naturläran.

(Forts. fr. N:o 31).

Om man håller vatten ur en kruka eller ur en flaska, så faller detta icke direkte nedåt, utan rinner ned vid kärlets väggar, hufvudsakligen till följe af dragningskraften emellan detta och vattnet; häraf svårigheten att hålla ur ett kärl som ej har någon framskjutande kant. Vattenpartiklarne äro tillochmed till den grad sinsemellan sammanhängande, att en nål, som sakta lägges på vattenytan, simmar derpå, utan att sjunka. Tyngden af denna nål är nemligen ej stor nog att öfvervinna dragningskraften mellan vattnets partiklar. På samma grund kunna många lätta insekter simma på ytan af ett vatten, utan att blifva våta.

Dragningskraften kallas hårrörskraft, när den eger rum emellan en flytande och fast kropp, som är hålig eller porös. Om ett öppet glasrör till en del neddoppas i vatten, så stiger vattnet deri upp öfver ytan af det vatten, som omgifver glasröret, emedan glaset är vattnet så nära, att det drager detsamma till sig. Ett stycke svamp eller socker, som med dess nedersta spets räcker ner i vattnet, blir inom kort alldeles genomblött. En lampveke uppdrager den till, lågans underhållande bestämde oljan två till tre tum högt. En bundt bomullsgarn, som hänger öfver kanten af ett med vatten fylldt glas, uttömmar detta på samma sätt, som en häfvert skulle göra. Likaså kan genom en handduk ett fat vatten uttömmas. Man kan lyfta en ganska stor tyngd, om man allraförst styft utspänner ett tåg emellan tyngden och en fast punkt, och sedan fuktar tåget. Den fuktighet, som tåget genom hårrördragningen insuger, gör att detsamma blir kortare.

Dragningskraften har fått namn af kemisk attraktion eller frändskap, när den fullkomligt förenar atomerna af två eller flere olika ämnen. Utom de enkla, förut förklarade exemplen, gifves det ännu två märkvärdiga slag deraf, som man kallar den elektriska och magnetiska. Det gifves jemväl en kraft, som motverkar dragningskraften, och denna är värmeämnets, ty atomer äro hvarandra mer eller mindre nära, allt efter mängden af det emellan dem befintliga värmeämnet. Om en kropp erhåller allt mer och mer värmeämne, så utvidgar han smänigom de afstånd, som existera emellan dess atomer, eller med andra ord: han utsträcker sig. Här af händer, att en

fast kropp först mjuknar och sedan smälter, och slutligen aflägsna sig atomerna på ännu större afstånd från hvarandra, så att ämnet förvandlas i ett elastiskt fluidum eller luft. Tager man värmeämnet ifrån en sådan luftformig kropp så inträda åter i omvänd ordning de förra förhållandena. Sålunda förvandlas is, när den värmes, till vatten, och vattnet, vid en högre upphettgrad, till ånga; när denna afkyles, blir den åter vatten, likasom detta, utsatt för köld stelnar till is. Alla ämnen undergå en dylik inverkan af värmeämnet; men då några behöfva ganska mycket, andra återigen ganska litet till deras fördunstning, så uppkommer här af mångfalden af fasta, flytande och luftartade kroppar. En jernstång, som, när den är kall, går genom någon öppning, och efter längden kan ligga emellan två fasta punkter, blir, när den upphetas, alltför lång och tjock för detta ändamål. En gång hade muren af en byggnad i Paris gifvit sig utåt, så att den hotade att ramla. Alla använda medel förmådde icke att åter bringa den i lodrätt ställning, förr än man föll på den tanken, att använda den tillhopadragande kraften af kallnande jern. Man satte den lutande muren i förbindelse med den andra motstående, genom flera jernstänger, som gingo igenom dem båda, och voro försedda med skrufvar vid de framskjutande ändarna. Stängerna blefvo derpå upphettade, och som de derigenom förlängde sig ut igenom muren, blefvo skrufvarna tätt intill denna åtskrufvade, så att vid derpå följande afkyllning och sammandragning muren åter tillbakadrogs i dess behöriga ställning. — Jernskenan på ett vagnshjul går, när den är het, lätt och ledigt på hjulet, och sammanbinder, när den sedermera kallnat, hjulet mycket starkt. På samma sätt slås ringar omkring laggkärl för att sammanbinda desamma. Då qvicksilfret i termometern genom värme utvidgar sig, så stiger det upp i röret och antyder värmegraderna. En med kall luft ifyllt blåsa utspännes starkt, när man uppvärmer densamma, och kan då lätt springa sönder. Vattnets förvandling till ånga är allmänt bekant. En kubikfot vatten, hvilket såsom ånga drifves ur pannan af en ångmachin med lågtryck, uppfyller ett rum af inemot 2000 kubikfot, och uppflyfter härigenom pistonstången med flere tusen skålpunds kraft, samt visar sig straxt derpå i den kalla condensatorn åter såsom en kubikfot vatten. För att förvandla en kubikfot vatten till ånga, erfordras sex gån-

ger så stor hetta, som för att bringa det till kokpunkten. Vi hafva förut omnämmt porösa eller sådana kroppar, som äro uppfyllda med små mellanrum. I några fall äro dessa synbara för blotta ögat, i ganska många blott genom mikroskop, och i alla händelser kan man på ett eller annat sätt bevisa att de existera. Fruset vatten intager, i anseende till isens porösa beskaffenhet, ett större rum och kan sönderspränga de starkaste kärl.

(Forts.)

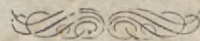

Den nya amerikanska Fruntimmersdräkten.

En fullkomligt ny fruntimmersdräkt gör för det närvarande i hög grad anspråk på damernas uppmärksamhet, såväl i den nya som den gamla världen. Vi begagna därför tillfället att meddela våra läsarinnor en afbildning af densamma. (Se följande sida.)

Uppfinnariinnan af denna nya mode är fru Amelia Bloomer, en skön och talangfull dam, som i de Förenta Staterna redigerar en tidning.

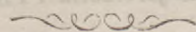
Klädnings tyget är hvitt och rödt siden och klädningen räcker till något ofvan knäet. Ärmarne äro smala, men dock icke trånga. Underärmarne af muslin, gå ned till handleden och hafva utseende af manschetter. Hatten, med $4\frac{1}{2}$ tums bredt brätte, är fodrad med hvitt siden och prydd med hvita sidenband. Benkläderna, af samma tyg som klädningen, hafva turkisk form.

Hos undertecknad, boende i Surbrunn, N:o 102, försäljas tvenne nya slags **Sol-Ur** för städerna Götheborgs, Borås, Ulricehamns, Jönköpings, Ekesjöes, Wimmerbys, Westerviks och Wisbys samt mellanliggande orters horisonter, nemligen:

Cylindriskt Sol-Ur, elegant fönsterprydnad, i pelare-form, med förgyllda ornament. (Af förenklad inrättning.) Pris 3 R:dr B:ko samt **Fick-Sol-Ur** (att fästas i en plänbok) Pris 2½ sk. B:ko. Vid afhämtandet erhållas, om så önskas, muntliga underrättelser om begagnandet. Requisioner från landsorten expedieras med skyndsämhet.

J. J. Åstrand.

Industriställningen i London.

Den nya amerikanska Fruntimmersdrägten.

78. Kamin af gjutjerna med jagtgrupper från Metternichs jernfabrik i Plass.

79. Gosse med en Newfoundlands-hund, bronsgrupp af C. Möller, gjuten af Fischer.

76. Målad och förgylld Vas från Tielschs porcellänfabrik i Altwasser uti Schlesien.

77. Målad och förgylld Vas från Tielschs porcellänfabrik i Altwasser uti Schlesien.